

Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 7/4 2018 s. 2204-2225, TÜRKİYE

Araştırma Makalesi

SÖZ DİZİMSEL AÇIDAN TÜRKÇE FİİL SINIFLARI*

Nuh DOĞAN**

Geliş Tarihi: Ağustos, 2018

Kabul Tarihi: Kasım, 2018

Öz

Bir duyguyu, düşünceyi, olayı ya da en geniş anlamıyla bir süreci ifade eden fiiller belirli söz dizimsel davranışlar sergiler. Fiillerin sınırsız sayıda yapı kurma olasılığı olmadığı gibi her fiilin her söz dizimsel yapıda gerçekleşme imkânı da yoktur. Cümlelerin söz dizimsel koşullarının ve temel yapısının fiilin istem bilgisine göre kısıtlandığı ve çeşitlendiği söylenebilir. Bu, fiillerin söz dizimi açısından sınıflandırılabilmesi anlamına gelmektedir. Türkçe fiillerin alternatif kullanımlar da dâhil olmak üzere en çok 40 söz dizimsel davranışının ve temel cümle yapısının olduğu söylenebilir. Bununla birlikte 40 farklı davranışın hepsi aynı sıklığa sahip değildir. Bazılarının çok daha sık kullanıldığı ve öncelikli olduğu görülür. Bu, Türkçenin evrimsel dil bilgisinin oluşturulmasında kayda değer bir bilgidir. Özellikle yabancı dil öğretiminde öncelikli söz dizimsel yapıların neler olduğu ve hangi fiillerin öncelikle öğretilmesi gerektiği konusunda öğreticilere fikir verebilecek niteliktedir.

Anahtar Sözcükler: Fiil, söz dizimsel fiil sınıfları, söz dizimsel sınırlılıklar, istem bilgisi.

SYNTACTIC CLASSES OF TURKISH VERBS

Abstract

Verbs that express a feeling, a thought, an event, or a process in the broadest sense exhibit certain syntactic behaviors. The facts are unlikely to establish an unlimited number of syntactic constructs. It can be said that the syntactic conditions and the basic syntactic structure of sentence are restricted and diversified according to the syntactic valency information of the verb. This means that the verbs can be classified syntactically. It can be said that Turkish verbs have at most 40 syntactic behaviors and basic sentence structure including alternative uses. However, not all 40 syntactic behaviors have the same frequency. It is seen that some syntactic behaviors are used much more frequently and have priority. This is an invaluable source of knowledge for the evolutionary grammar of Turkish language, and it is of particular relevance to the teacher as to what precedes syntactic structures in foreign language teaching and which verbs are primarily taught.

Keywords: Verbs, syntactic classes of verbs, syntactic limitations, valency information.

* Bu makale, Üsküp'te 18-19 Mayıs 2017 tarihlerinde düzenlenen Uluslararası "40 Yıl Üsküp Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü" Sempozyumunda sunulan bildirinin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş biçimidir.

** Doç. Dr.; Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, nuhdogan55@hotmail.com.

Giriş

Fiillerin dillerde çok geniş ve sınırsız söz dizimsel davranışları yoktur. Fiillerin cümlede her tamlayıcıyla kullanılamaması, dillerde belirli temel cümle yapılarının ve doğal söz dizimsel fiil sınıflarının oluşmasını yol açar. Türkçe fiillerin sergilediği söz dizimsel davranışların ve fiil sınıflarının ortaya konulması Türkçe söz diziminin kendine özgü olanak, sınırlılık ve koşullarının belirlenmesine imkân verir.

Türkçede fiiller bugüne kadar daha çok biçim bilgisi açısından, nispeten de anlam bilimsel açıdan çeşitli sınıflandırılmalara tabi tutulmuştur. Türkçede biçim bilgisi açısından fiillerin genellikle *yapı bakımından fiiller*, *çatı bakımından fiiller*, *çekim bakımından fiiller* şeklinde sınıflandırıldığı görülür (bk. Dizdaroğlu, 1963; Kükey, 1972; Hacıeminoğlu, 1991; İlker, 1997; Ercilasun, 1984). Çatı bakımından fiil sınıflandırmaları, özellikle “nesneleri bakımından fiiller¹” fiillerin morfo-sentaktik özelliklerini ortaya koymaları bakımından nispeten söz dizimsel bir fiil sınıflandırması olarak kabul edilebilir. Geleneksel geçişli ve geçişsiz fiil gibi ayrımlar nispeten bir söz dizimsel fiil sınıfı belirtse de söz dizimsel fiil sınıfları geçişli ve geçişsiz fiil ayrımıyla betimlenebilecek nitelikte ve sınırlılıkta değildir. Diğer taraftan Türkçede genellikle çatı bakımından fiil sınıflamaları fiil morfolojisinin söz dizimsel yansımalarıyla ilişkilendirilmemiş, çatı kategorisi daha ziyade kelime yapımının sınırları içine hapsedilmiş ve fiile kattığı anlamlar üzerinde durulmuştur. Bu yaklaşımın fiillerin temel söz dizimsel sınıflarının farkına varılmasını engellediği ileri sürülebilir.

Türkçe Sözlük'te 9.912 madde başı ve içi fiil vardır. Bu çalışmada Türkçe fiillerin tümünü temsil edebilecek, Göz (2003)'ün *Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü*'nden seçilen kullanım sıklığı yüksek ve çok anlamlı 534 fiilin söz dizimsel davranışları, bir başka deyişle *söz dizimsel istemi* (syntactic valency) betimlenmiştir. Böylece Türkçede hangi cümle yapılarının olası olduğu ve Türkçe fiillerin bu olası söz dizimsel yapılardan hangisinde gerçekleştiği belirlenmiştir. Bu, Türkçe fiillerin olası ve doğal söz dizimsel sınıflarının ortaya çıkmasını sağlamıştır. Türkçe fiillerin söz dizimsel sınıflarının tespiti bize Türkçede temel cümle yapılarının neler olduğunu, hangilerinin sıklıkla kullanıldığını, dolayısıyla öncelikli olduğunu belirleme imkânı vermiştir. Bu bilginin Türkçenin evrimsel dil bilgisinin oluşturulmasına katkı sağlayacağı gibi Türkçenin öğretiminde öğreticilere hangi söz dizimsel yapıların öncelenmesi ve hangi fiillerin öncelikle öğretilmesi gerektiği konusunda yardımcı olacağı düşünülmektedir.

¹ Nesneleri bakımından fiiller ya da nesnelere göre fiil çatıları içinde genellikle geçişli fiil, geçişsiz fiil, oldurgan fiil ve ettirgen fiil sınıflarına yer verilir (bk. Dizdaroğlu, 1963; Kükey, 1972).

I. Fiillerin İstem Bilgisi ve Söz Dizimsel Cümle Yapıları

Fiiller, en büyük söz dizimsel yapı olan cümlenin *baş öge* (head argument) de denilen yöneticisidir. Fiillerin söz diziminde yönetici olması cümlenin söz dizimsel koşullarını ve temel söz dizimsel yapısını fiilin kendisinin belirleyeceği anlamına gelir. Bir fiilin hangi söz dizimsel davranışları sergilediğini, hangi söz dizimsel yapıda gerçekleşeceğini ve hangi söz dizimsel sınıfta yer aldığını bilebilmek için onun gerek duyduğu üyelerin sayısı ve tipinin yani *istem bilgisinin* bilinmesi gerekir. İstem (valency), genel olarak başta fiiller olmak üzere isimlerin, sıfatların ve edatların söz dizimsel çevresinde üyeler (arguments) ya da katılanlar (participants) adı da verilen belirli sayıda ve tipte tamlayıcıyla doldurulabilecek söz dizimsel boşluklar açabilme doğal gizil gücü olarak tanımlanabilir. Bu anlamda en tipik istem taşıyıcı sözlük birimi fiillerdir. İstem bilgisinin fiilin ifade ettiği sürecin (process) ya da olay yapısının (event structure) doğal bir sonucu ve yansıması olduğu söylenebilir. Örneğin *vermek* fiilinin ifade ettiği olay yapısında “verme işini yapan biri”, “verme işine maruz kalan bir nesne” ve “nesnenin verildiği yönü ifade eden bir yer” olmak üzere üç katılan vardır. Olay yapısının söz konusu tabiatı doğal olarak bir konuşurun zihninde fiilin sayısal olarak üç istemi ya da katılanı olduğu bilgisini oluşturur; yazın alanında bu onun mantıksal istemi (logical valency) olarak kabul edilir. Benzer şekilde *uyumak* fiilinin 1 (x), *kırmak* fiilinin 2 (x, y), *aktarmak* fiilinin de 4 (x, y, z, q) mantıksal istemi olduğu söylenebilir. Türkçede fiiller mantıksal istemi açısından *bir istemli* (x), *iki istemli* (x, y), *üç istemli* (x, y, z) ve *dört istemli* (x, y, z, q) olmak üzere sınıflandırılabilir. Fiiller, mantıksal istemine göre cümlede belirli söz dizimsel boşluklar açar ve bu boşlukları genellikle bazı morfolojik özellikleri olan belirli durum ekli söz dizimsel tamlayıcılarla doldurur. Türkçe fiillerin mantıksal istemi dikkate alındığında bir fiilin söz dizimsel çevresinde çoğunlukla belirli durum ekleriyle gerçekleşen bir (1), iki (2), üç (3) ve en fazla dört (4) tamlayıcı yer alabilir. Bu durumun Türkçenin temel cümle yapısının söz dizimsel sınırlılıklarını oluşturduğu rahatlıkla söylenebilir. Örneğin *uyumak* gibi *bir istemli fiiller* söz diziminde her zaman özne işlevinde yalın durum ekli bir tamlayıcının [kim] gerçekleştiği tek bir söz dizimsel davranış meydana getirirken *kesmek*, *vermek* ve *aktarmak* gibi farklı istem potansiyeli olan fiiller farklı ve değişken söz dizimsel davranışlar sergiler (1a-4a):

1a) <u>Ali</u> uyuyor.	[kim]
2a) <u>Ali eti bıçakla</u> kesti.	[kim] [kimi] (kimle)
3a) <u>Ali kalemi arkadaşına</u> verdi.	[kim] [kimi] [kime]
4a) <u>Ali verilerini bilgisayardan harici belleğe</u> aktardı.	[kim] [kimi] [kime]
- (kimden)

Türkçede fiillerin mantıksal isteminin çoğunlukla geliştirdiğimiz etiketleme sistemiyle temsil edilen 10 tamlayıcı tipiyle yüzey yapıya çıktığı söylenebilir:

[Kim]	: yalın durum ekli tamlayıcı
[Kimi]	: yükleme durum ekli tamlayıcı
[Ne]	: eksiz yükleme durum ekli tamlayıcı
[Kime]	: yönelme durum ekli tamlayıcı
[Kimden]	: ayrılma durum ekli tamlayıcı
[Kiminle]	: vasıta durum ekli tamlayıcı
[Kimde]	: bulunma durum ekli tamlayıcı
[ZÖ]	: zarf öbeği tamlayıcısı
[EÖ]	: edat öbeği tamlayıcısı
[YT]	: yan cümle tamlayıcısı

Türkçede fiillerin söz diziminde söz konusu 10 (on) farklı tamlayıcı tipiyle gerçekleşebilmesi onların belirli temel söz dizimsel yapılarının oluşmasını sağlar. Bu da fiillerin söz dizimsel olarak sınıflanabilmesi imkânını verir. Örneğin *uyumak*, *kesmek*, *vermek* ve *aktarmak* fiillerinin (1-4)'te sergilediği söz dizimsel davranışlarından ve gerek duyduğu tamlayıcı tiplerinden hareketle dört farklı söz dizimsel yapı ve fiil sınıfının olduğu rahatlıkla söylenebilir. Buna göre *uyumak* fiilinin söz dizimsel açıdan **[kim]+FİİL** yapı ve sınıfında, *kesmek* fiilinin **[kim]+[kimi]+(kimle)+FİİL** yapı ve sınıfında, *vermek* fiilinin **[kim]+[kimi]+[kime]+FİİL** yapı ve sınıfında, *aktarmak* fiilinin ise **[kim]+[kimi]+[kime]+(kimden)+FİİL** yapı ve sınıfında olduğu söylenebilir.

Fiillerin açtığı istem boşlukları fiilin istem bilgisinin sonucu olarak belirli tamlayıcı tipleriyle doldurulabilmesine karşın söz dizimsel zorunluluk açısından aynı değildir. Fiiller çevresinde açtığı söz dizimsel boşlukları her zaman uygun tamlayıcı tipiyle doldurmayabilir. Bu, tamlayıcıların sözcüğün istem bilgisi dâhilinde olmasına karşın *zorunlu* ve *seçimli* olmak üzere iki tipinin olduğunu gösterir. (2a ve 4a)'da yay araçlarla gösterilen tamlayıcı tipleri fiilin seçimli söz dizimsel istemi olduğunu işaretler. (2b)'de [kimi] tamlayıcısı cümleden çıkarılmazken (*kimle*) tamlayıcısı cümlelerin anlamını etkilemeden silinebilir. Yine (4b)'de (*kimden*) tamlayıcısı cümleden rahatlıkla çıkarılabilir. Bu, edimbilimsel ve anlam bilimsel koşulların dışında bir fiilin seçimli söz dizimsel davranışlarının olabileceği anlamına gelir. Ancak bu demek değildir ki aynı sözlüksel-anlam bilimsel yapıdaki bir fiilin birden fazla alternatif söz dizimsel sınıfı vardır. Örneğin *aktarmak* fiili (4b)'de seçimli olarak *vermek* fiilinin

sınıflandığı **[kim]+[kimi]+[kime]+FİİL** yapısında gerçekleşmesine karşın bu onun söz konusu fiil sınıfında değerlendirilmesini mümkün kılmaz. Zira iletişim durumuna ve verilmek istenen anlamsal bilgiye bağlı olarak *aktarmak* kendi fiil sınıfının söz dizimsel davranışlarını sergilemek isteyebilir. (4a)'da olduğu gibi “nereden aktarıldığı” bilgisi verilmek istendiğinde hâlihazırda bulunan bu söz dizimsel boşluk doldurulmak zorunda kalınır. Diğer yandan *vermek* ve *aktarmak* fiillerini aynı söz dizimsel sınıfta değerlendirmek mümkün olsaydı *vermek* fiilinin de *aktarmak* fiilinin gerçekleştiği söz dizimsel yapıda gerçekleşme imkânı olurdu. Ancak *vermek* fiilini böyle bir söz dizimsel yapıda kullanmanın pek mümkün ve doğal olmadığı görülür (3c)².

- 2b) *Ali eti _____ kesti.* **[kim] [kimi] (kimle)**
- 4b) *Ali verilerini _____ harici belleğe aktardı.* **[kim] [kimi] [kime] (kimden)**
- 3c) **Ali kalemi çantasından arkadaşına verdi.* ***[kim] [kimi] [kime] (kimden)**

Bununla birlikte her fiilin her zaman tek bir temel söz dizimsel yapıda gerçekleştiği söylenemez. Fiiller özellikle farklı anlamları söz konusu olduğunda farklı söz dizimsel cümle yapılarında kullanılabilir. Örneğin *vermek* fiili “üzerinde, elinde veya yakınında olan bir şeyi birisine eriştirmek, iletmek” anlamında **[kim]+[kimi]+[kime]+FİİL** cümle yapısı ve fiil sınıfında değerlendirilirken (3d)'de “bitki ve ağaç, ürün üretmek” anlamında **[kim]+[ne]+ FİİL** cümle yapısı ve fiil sınıfında değerlendirilmesi gerekir. Yine *vurmak* fiili (5a)'da “elini veya elinde tuttuğu bir şeyi bir yere hızla çarpmak” anlamında **[kim]+ kime]+FİİL** cümle yapısı ve fiil sınıfında; (5b)'de “silahla yaralamak, öldürmek” anlamıyla **[kim]+[kimi]+FİİL** cümle yapısı ve fiil sınıfında değerlendirilmelidir. Bununla birlikte fiillerin farklı anlamda kullanması sınırsız söz dizimsel cümle yapılarının oluşmasına yol açmaz. Bu, fiillerin farklı temel söz dizimsel yapı arasında geçişkenliğinin olduğu ve farklı fiil sınıflarında tasnif edilebileceği anlamına gelir.

- 3d) *Ağaçlar kiraz verdi.* **[kim] [ne]**
- 5a) *Öğretmen masaya vurdu.* **[kim] kime]**
- 5b) *Polis hırsızını vurdu.* **[kim] kimi]**

Fiillerin söz dizimsel çevresinde istem bilgisine bağlı olarak gerçekleşen tamlayıcıların dışında *isteğe bağlı öge* ya da *ekleni* (adjunct) adı verilen başka unsurlar da bulunur. (2c)'de *az önce, mutfakta, bir hamlede* fiilin isteğe bağlı ögeleridir. İsteğe bağlı ögeler fiilin istem bilgisinin başka bir deyişle fiilin ifade ettiği sürecin ve fiilin sözlüksel anlam bilimsel

²(3c) doğal bir cümle kabul edilse bile *vermek* fiilinin söz dizimsel çevresinde gerçekleşen ya da gerçekleşmiş gibi duran (*kimden*) tamlayıcısı *çantasından alıp* söz öbeğinden bir eksiltme sonucu oluşmuş isteğe bağlı bir öge olup *vermek* fiilinin değil *almak* gibi bir fiilin tamlayıcısı olduğu söylenebilir.

koşullarının gerektirdiği söz dizimsel ve anlam bilimsel ögeler değil daha çok konuşurun ya da cümle kurucusunun fiilin ifade ettiği temel sürece ilişkin ayrıntılı bilgi vermek adına eklediği ve sınırsız sayıda ekleyebileceği zarflık unsurlardır. Bu unsurlar keyfi olarak cümleye eklenebileceği gibi keyfi olarak da cümlelerin anlamına hiçbir zarar vermeden söz diziminden çıkarılabilir (2c). Bu, iki tür cümle yapısının dolayısıyla fiilin iki farklı söz dizimsel çerçevesinin olduğu anlamına gelir. Birincisi, *temel söz dizimsel cümle yapıları* ya da *fiil çerçeveleri*; ikincisi, *genişlemiş söz dizimsel cümle yapıları* ya da *fiil çerçeveleri* olarak adlandırılabilir. İsteğe bağlı ögeler anlamsal sınırlılıklar müsaade ettiği sürece cümlede sınırsız şekilde kullanılabilirdiğinden koşul olarak genişlemiş söz dizimsel cümle yapılarının nispeten sınırsız olduğu söylenebilir. (2c)'ye başka zarflık unsurlar ekleyerek başka genişlemiş cümleler elde edilebileceği gibi mevcut zarflık unsurların farklı kombinasyonlarıyla çok daha farklı cümleler de elde edilebilir (2d-2e). Bu, fiilin kurduğu temel cümle yapısını ve çerçevesini etkilemediği gibi fiilin sınıfını da değiştirmez.

2c) *Ali, eti bıçakla az önce mutfakta bir hamlede kesti.* [kim] [kimi] (kimle)

2d) *Ali, eti bıçakla az önce mutfakta dalgınlıkla bir hamlede kesti.* [kim] [kimi] (kimle)

2e) *Ali, eti bıçakla az önce mutfakta dalgınlıkla kesti.* [kim] [kimi] (kimle)

Temel cümle yapıları fiilin istem bilgisi dâhilinde meydana geldiğinden daha sınırlıdır. Bu, fiillerin temel söz dizimsel sınıflarının da sınırlı olduğu anlamına gelir. Türkçede fiillerin kurduğu ve gerçekleştiği söz dizimsel yapılar sınırlı olmakla birlikte yukarıda *uyumak*, *kesmek*, *vermek*, *aktarmak* fiilleriyle betimlediğimiz dört (4) temel söz dizimsel cümle yapısından ve fiil sınıfından da ibaret değildir. 534 Türkçe fiilin söz dizimsel davranışları incelendiğinde onların ilk bakışta kurabileceği ve tasnif edilebileceği en çok 40 söz dizimsel cümle yapısı ve fiil sınıfının olduğu söylenebilir. 534 fiilin Türkçe Sözlük'teki 9.912 fiili temsil edebileceğinden hareketle bütün fiillerin aşağıdaki 40 (kırk) temel söz dizimsel cümle yapısından birinde gerçekleştiği, dolayısıyla da bunlardan birinde tasnif edilebileceği rahatlıkla söylenebilir.

II. Türkçe Fiillerin Söz Dizimsel Sınıfları

Türkçe fiillerin sergilediği söz dizimsel davranışlar ve buna bağlı olarak oluşan fiil sınıfları aşağıdaki gibidir:

1. [kim] + Fiil

Acımak	Akmak	Alevlenmek	Atmak
Açmak	Alçalmak	Arınmak	Avunmak
Ağarmak	Aldanmak	Arıtmak	Aydınlanmak
Aklanmak	Almak	Atıştırmak	Azmak

Babalanmak	Derinleşmek	Gezmek	Kokmak
Bağırmak	Dikelmek	Girmek	Konuşmak
Bakmak	Dikilmek	Gitmek	Kopmak
Bastırmak	Doğmak	Göçmek	Koşmak
Batmak	Doğrulmak	Hafiflemek	Koyulmak
Bayılmak	Dolaşmak	Hararetlenmek	Köpürmek
Beklemek	Donmak	Havalanmak	Körelmek
Belirmek	Doymak	Isınmak	Kötülemek
Bitmek	Duraklamak	Işımak	Kudurmak
Bocalamak	Durulmak	İçmek	Kurtarmak
Boğuşmak	Eksilmek	İlerlemek	Kusmak
Boşalmak	Dinlenmek	İncelmek	Küçülmek
Boşanmak	Dolmak	İncinmek	Küflenmek
Bulanmak	Donanmak	İnmek	Kükremek
Bulmak	Dönmek	İşlemek	Küsmek
Burkmak	Durmak	İyileşmek	Lütfetmek
Büyümek	Düşmek	Kabarmak	Morarmak
Canlanmak	Düşünmek	Kaçırmak	Okumak
Coşmak	Düzelmek	Kaçmak	Olmak
Çabalamak	Eğilmek	Kalkmak	Oturmak
Çakmak	Ekşimek	Kalmak	Oynamak
Çalışmak	Elvermek	Kanlanmak	Öğrenmek
Çalmak	Erimek	Kapamak	Ölmek
Çatmak	Erişmek	Kararmak	Ötmek
Çıkmak	Ermek	Karışmak	Parıldamak
Çiftleşmek	Eskimek	Kavuşmak	Parlamak
Çökmek	Esmek	Kaymak	Paslanmak
Çürümek	Esnemek	Kaynamak	Patlamak
Dağılmak	Fenalaşmak	Kaynaşmak	Pirelenmek
Dalgalanmak	Ferahlamak	Kesmek	Pişmek
Dalmak	Gazlamak	Kıvırmak	Sabahlamak
Damlamak	Gebermek	Kıvrınmak	Sararmak
Daralmak	Geçinmek	Kızarmak	Sarmak
Dayanmak	Geçmek	Kızmak	Satmak
Değişmek	Gerilemek	Kirlenmek	Savaşmak

Savmak	Solmak	Tırmanmak	Yanmak
Sekmek	Sönmek	Tozutmak	Yarışmak
Sendelemek	Söz etmek	Tutmak	Yaşamak
Serinlemek	Susamak	Tutulmak	Yaşarmak
Serpmek	Sürmek	Tutuşmak	Yatmak
Sertleşmek	Şaşırmak	Uçmak	Yenilenmek
Seslenmek	Şaşmak	Uyanmak	Yeşillenmek
Sıkılmak	Şenlenmek	Uyumak	Yetişmek
Sıkışmak	Şişmek	Uzamak	Yıpranmak
Sıkmaq	Takdir etmek	Üfürmek	Yırtınmak
Sırıtmak	Tanıklık etmek	Üremek	Yumurtlamak
Sıyırmak	Taşmak	Ürmek	Yumuşamak
Sızlamak	Teklemek	Ürpermek	Yutkunmak
Sızmaq	Tekrar etmek	Vurmak	Yükselmek
Sivrilmek	Tepmek	Yaklaşmak	Yürümek
Soğumak	Terlemek	Yakmak	Yüzmek
Zıplamak	Ziftlenmek	Zorlamak	

2. [kim] + [kimi] + Fiil

Açıklamak	Bağlamak	Burkmak	Çivilemek
Açmak	Basmak	Burmak	Çizmek
Aktarmak	Bastırmak	Buyurmak	Çözmek
Almak	Baymak	Cilâlamak	Dağlamak
Anlamak	Beklemek	Çağırmaq	Dalamak
Anmak	Bellemek	Çalkalamak	Damgalamak
Aramak	Beslemek	Çalmak	Dayamak
Araştırmak	Bıçaklamak	Çarpmak	Değerlendirmek
Asmak	Bırakmak	Çatmak	Değişmek
Aşılmak	Biçmek	Çekmek	Denemek
Ateşlemek	Bilmek	Çelmek	Devirmek
Atıştırmak	Boğmak	Çevirmek	Dikmek
Atlamak	Bozmak	Çıkarmak	Dilemek
Atmak	Bölmek	Çıkmak	Dinlemek
Ayarlamak	Budamak	Çırpmaq	Doğurmak
Bağışlamak	Bulmak	Çiğnemek	Dolanmak

Dolaşmak	Göstermek	Kavurmak	Parçalamak
Doyurmak	Götürmek	Kaybetmek	Paylaşmak
Dökmek	Gözetmek	Kazanmak	Pompalamak
Döşemek	Gülmek	Kazımak	Reddetmek
Dövmek	Gütmek	Kemirmek	Sağlamak
Duymak	Hapsetmek	Kesmek	Sağmak
Dürtmek	Harcamak	Kırmak	Sallamak
Ekmek	Haşlamak	Kıskanmak	Salmak
Dinlemek	Hazırlamak	Kısmak	Sanmak
Dönmek	Hissetmek	Kıvırmak	Sarmak
Düşünmek	Isırmak	Kiralamak	Sarsmak
Düzenlemek	İçmek	Kollamak	Satmak
Düzmek	İdare etmek	Konuşmak	Savmak
Eğitmek	İdrak etmek	Korumak	Savunmak
Elemek	İğnelemek	Kovmak	Savurmak
Esirgemek	İstemek	Koymak	Saymak
Eşelemek	İşitmek	Körüklemek	Seçmek
Eşmek	İşlemek	Kucaklamak	Sermek
Etkilemek	İtiraf etmek	Kullanmak	Serpmek
Etmek	İtmek	Kurcalamak	Sevmek
Ezmek	İzlemek	Kurmak	Seyretmek
Fırçalamak	Kabul etmek	Kurtarmak	Sıklamak
Gagalamak	Kaçırmak	Kusmak	Sıralamak
Garipsemek	Kamçulamak	Kuşatmak	Sırtlamak
Gazlamak	Kapamak	Kutlamak	Sıvamak
Geçmek	Kaplamak	Lanetlemek	Sıyırmak
Germek	Kapmak	Lekelemek	Silkelemek
Getirmek	Karalamak	Noktalamak	Sindirmek
Gevelemek	Karıştırmak	Okşamak	Sokmak
Gezmek	Karşılama	Okumak	Soymak
Giymek	Kasmak	Oymak	Sökmek
Gömmek	Kastetmek	Ödemek	Söylemek
Göndermek	Kaşımak	Örmek	Sulamak
Görmek	Katlamak	Öğrenmek	Süpürmek
	Kavramak	Örtmek	Sürmek

Sürümek	Teklemek	Üfleme	Yıkma
Süzme	Tekrar etme	Üfürme	Yırtma
Şaşırmak	Temas etme	Üretme	Yitirme
Tabir etme	Temin etme	Ütüleme	Yoğurma
Tahrik etme	Tepme	Üzme	Yoklama
Takdir etme	Terk etme	Verme	Yolma
Takip etme	Tertipleme	Vurma	Yontma
Takma	Teslim etme	Yağlama	Yorma
Tanıma	Tıkama	Yakalama	Yorumlama
Tarama	Tıklama	Yakma	Yutkunma
Tarif etme	Tırmanma	Yalama	Yutma
Tartma	Toparlama	Yamama	Yuvarlama
Tasdik etme	Toplama	Yapma	Yüklenme
Taşımak	Toslama	Yaralama	Yürütme
Taşlama	Tozutmak	Yargılama	Yüzleşme
Tatma	Tutma	Yaşama	Zapt etme
Tavlamak	Tüketme	Yayma	Zehirleme
Tehdit etme	Umma	Yazma	Ziftlenme
	Uyarma	Yemek	Zikretme
	Uydurma	Yığma	Zorlama

3. [kim] + [ne] + Fîl

Açma	Cilâlama	Dökmek	Gönderme
Alma	Çağırma	Dövmek	Görme
Arama	Çakma	Döşeme	Götürme
Bağlama	Çalkalama	Durma	Gütme
Bakma	Çalma	Düşünme	Harcama
Basma	Çekme	Düzme	Haşlama
Belleme	Çevirme	Ekmek	Hazırlama
Besleme	Çıkarma	Elemek	Hissetme
Bırakma	Çıkma	Etme	İçme
Binme	Çırpma	Ezme	İsteme
Bozma	Çiğneme	Getirme	İşitme
Bulma	Çizme	Girme	İşleme
Buyurma	Dolma	Giyme	Kaçırma

Kapmak	Kullanmak	Sevmek	Görmek
Kastetmek	Kurmak	Seyretmek	Götürmek
Kaşımak	Okumak	Sıvamak	Gütmek
Katlamak	Olmak	Sürmek	Harcamak
Kaynamak	Oynamak	Tabir etmek	Haşlamak
Kazanmak	Öğrenmek	Takmak	Hazırlamak
Kesmek	Püskürmek	Taşımak	Hissetmek
Kıvırmak	Salmak	Tepmek	İçmek
Kiralamak	Savurmak	Toplamak	İstemek
Kokmak	Savurmak	Tutmak	İşitmek
Kollamak	Saymak	Üfleme	
Konuşmak	Seçmek	Üretmek	
Kovmak	Sermek	Göndermek	

4. [kim] + [kime] + Fiil

Acımak	Çalmak	Düşmek	Kabarmak
Ağlamak	Çarpmak	Eğilmek	Kaçırmak
Akmak	Çatmak	Ekşimek	Kaçmak
Aksetmek	Çekmek	Elvermek	Kalkmak
Alâkalanmak	Çıkmak	Erişmek	Kalmak
Aldanmak	Çökmek	Erme	Kanmak
Alışmak	Dadanmak	Esmek	Kapılmak
Babalanmak	Dalmak	Etme	Karışmak
Bağırma	Damlamak	Geçmek	Kastetmek
Bakmak	Davranmak	Gelmek	Kavuşmak
Basmak	Dayanmak	Girmek	Kaymak
Başlamak	Değmek	Gitmek	Kıymak
Batmak	Dikelmek	Göçmek	Konmak
Bayılmak	Dikilmek	Gülmek	Konuşmak
Benzemek	Doğmak	Hükmetmek	Koşmak
Binmek	Doğrulmak	İlişmek	Koymak
Bitmek	Dokunmak	İmrenmek	Koyulmak
Boşalmak	Dolanmak	İnanmak	Meyletmek
Buyurmak	Dolmak	İnmek	Nakletmek
Çabalama	Doymak	İşaret etmek	Nasip olmak
Çalışmak	Dönme	İşlemek	Olmak

Oturmak	Sızmak	Tüketmek	Yansımak
Özenmek	Sinmek	Uçmak	Yapışmak
Rast gelmek	Sirayet etmek	Uğramak	Yapmak
Rastlamak	Susamak	Uğraşmak	Yaramak
Saldırmak	Şaşmak	Ulaşmak	Yatmak
Salmak	Takmak	Uymak	Yerleşmek
Sarkmak	Tanıklık etmek	Varmak	Yeşillenmek
Sapmak	Taşınmak	Veda etmek	Yetişmek
Savmak	Taşlamak	Vurmak	Yetmek
Seslenmek	Tıklamak	Yağmak	Yönelmek
Sıçramak	Tırmanmak	Yakınlaşmak	Yüklenmek
Sığınmak	Toslamak	Yaklaşmak	Yürümek
Sığmak	Tutuşmak	Yanaşmak	
Sıkışmak	Tutulmak	Yanmak	

5. [kim] + [kimde] + Fil

Aklanmak	Derinleşmek	Gecelemek	Seyretmek
Başlamak	Dikelmek	Geçmek	Sökmek
Beklemek	Dikilmek	Gezmek	Sürtmek
Belirmek	Dolanmak	Kalmak	Uçmak
Büyüme	Dolaşmak	Kaynamak	Yaşamak
Canlanmak	Donmak	Küflenmek	Yatmak
Çakmak	Dönmek	Oturmak	Yazmak
Çalışmak	Durmak	Oynamak	Yetişmek
Çıkmak	Düşünmek	Parlamak	Yükselmek
Çürümek	Eğlenmek	Pişmek	Yürümek
Dalgalanmak	Erimek	Sabahlamak	Yüzmek

6. [kim] + [kimden] + Fil

Akmak	Azmaq	Geçmek	Kalmak
Aksetmek	Çakmak	Gelmek	Kaymak
Almak	Çıkmak;	Gitmek	Kaynamak
Anlamak	Dolaşmak	Isırmak	Kesmek
Aralanmak	Eksilmek	İncinmek	Kısmak
Atlamak	Dönmek	İnmek	Konuşmak
Atlamak	Düşmek	İşlemek	Kopmak
Atmak	Geçinmek	Kaçmak	Korkmak

Koşmak	Sekmek	Takmak	Yanmak
Olmak	Sızmak	Tatmak	Yırtmak
Oynamak	Sinmek	Uçmak	Yükselmek
Pirelenmek	Soğumak	Utanmak	Yürümek
Reddetmek	Söz etmek	Uzaklaşmak	
Sapmak	Şaşmak	Üfürmek	
Sarkmak	Şikâyet etmek	Yakalamak	

7. [kim] + [kimle] + Fiil

Alâkalanmak	Bozmak	Görmek	Oturmak
Aldanmak	Çatışmak	Güreşmek	Oynamak
Alevlenmek	Çıkmak	İlgilenmek	Temas etmek
Anlaşmak	Dolmak	Kalmak	Uğraşmak
Avunmak	Donanmak	Kanmak	Yarışmak
Barışmak	Eğlenmek	Kaynaşmak	Yaşamak
Boğuşmak	Geçinmek	Konuşmak	Yatmak

8. [kim]+ [ZÖ] + Fiil

Bastırmak	Geçmek	Ölmek	Vurmak
Kalmak	Gezmek	Sekmek	Yanmak
Çekmek	Gitmek	Seyretmek	Yapmak
Çıkmak	İnmek	Sıçramak	Yaşamak
Davranmak	Harcamak	Sürmek	Yemek
Doğmak	Kalkmak	Tutmak	Yetişmek
Etmek	Olmak	Uçmak	

9. [kim]+ [EÖ] + Fiil

Başlamak	Kıvrınmak	Yanaşmak	Yırtınmak
Dayatmak	Savaşmak	Yanmak	
Gelmek	Şişmek	Yetmek	

10. [kim] + [kimi] + [kime] + Fiil

Açmak	Ayırmak	Çalmak	Dayatmak
Aktarmak	Bağlamak	Çatmak	Devirmek
Almak	Basmak	Çekmek	Dikmek
Anlatmak	Bırakmak	Çevirmek	Dizmek
Asmak	Bildirmek	Çıkarmak	Dökmek
Aşılacak	Boğmak	Çivilemek	Donanmak
Atmak	Çakmak	Dayamak	Döşemek

Germek	Kıvırmak	Saymak	Toplamak
Göstermek	Kilitlemek	Seçmek	Toslamak
Götürmek	Kiralamak	Sermek	Tutmak
Harcamak	Koymak	Serpmek	Uydurmak
Hapsetmek	Nakletmek	Sıkmak	Üflemek
Hazırlamak	Okumak	Sıvamak	Üfürmek
Ismarlamak	Olmak	Sokmak	Vermek
İşlemek	Örmek	Söylemek	Vurmak
İtmek	Örtmek	Sunmak	Yakıştırmak
Kapamak	Püskürmek	Sürmek	Yamamak
Kaplamak	Saçmak	Sürtmek	Yapmak
Katmak	Sağlamak	Sürüklemek	Yaymak
Kazımak	Saklamak	Takmak	Yığmak
Kırmak	Salmak	Temin etmek	Yıkma
Kısmak	Satmak	Tepmek	Yuvarlamak
Kıstırmak	Savurmak	Tıkamak	Yüklemek

11. [kim] + [kime] + [ne] + Fiil

Açmak	Ekmek	Sağlamak	Takmak
Asmak	Döşemek	Saklamak	Temin etmek
Aşılama	Germek	Sallamak	Tıkamak
Atmak	Göstermek	Salmak	Toslamak
Ayrıma	Ismarlamak	Salmak	Tutmak
Bağlama	İşlemek	Savurmak	Vermek
Bırakma	Harcamak	Serpmek	Vurmak
Biçmek	Kaplamak	Sıkmak	Yakıştırmak
Çalmak	Katmak	Sıvamak	Yapmak
Çekmek	Kovmak	Sokmak	Yüklemek
Çıkarma	Nakletmek	Sunmak	
Dikmek	Örmek	Sürmek	
Dökmek	Saçmak	Tabir etmek	

12. [kim] + [kimi] + [kimle] + Fiil

Ayrıma	Çevirmek	Konuşmak	Tutuşmak
Çarpma	Kazımak	Sıvamak	Yakalamak

13. [kim] + [ne] + [kimde] + Fiil

Bırakma	Saklamak	Taramak

14. [kim] + [kimi] + [kimde] + Fiil

Bırakmak	Hapsetmek	Saklamak	Tutmak

15. [kim] + [kimi] + [kimden] + Fiil

Aktarmak	Çekmek	Kaçırmak	Sıyırmak
Almak	Çıkarmak	Kıskanmak	Sormak
Alıkoymak	Esirgemek	Korumak	Sökmek
Atmak	Etmek	Kovmak	Sürümek
Ayırmak	Gizlemek	Kurtarmak	Yürütmek
Çarpmak	İstemek	Saklamak	

16. [kim] + [ne] + [kimden] + Fiil

Anlamak	Ayırmak	Çarpmak	Kaçırmak
Atmak	Beklemek	İstemek	Saklamak

7. [kim] + [kime] + [kimden] + Fiil

Ayırmak	Gelmek	Kalkmak	Kalmak

18. [kim] + [kimi] + [ZÖ] + Fiil

Bellemek	Görmek	Sanmak	Tutmak
Bilmek	Göstermek	Saymak	Yapmak
Boşanmak	Hissetmek	Seçmek	
Boyamak	Kaçırmak	Tanımak	
Bulmak	Kilitlemek	Taramak	

19. [kim] + [kime] + [ZÖ] + Fiil

Düşmek	Ödemek	Tanımak
Gelmek	Karşılama	Yaklaşmak

20. [kim] + [kimden] + [ZÖ] + Fiil

Almak	Uğramak

21. [kim] + [YC<ki>] + Fiil

Bakmak	Bilmek	Ummak	Tutmak

22. [kim] + (kimi)+ Fiil

Aramak	Doğurmak	Ötmek	Yumurtlamak
Araştırmak	Duymak	Sıkmak	Yutmak
Boğmak	Garipsemek	Söylemek	
Çakmak	Gülmek	Tatmak	

23. [kim] + (ne) + Fiil

Doğurmak	Duymak	Oynamak	Söylemek

Yumurtlamak

24. [kim] + (kime) + Fiil

Ağlamak	Düşmek	Konuşmak	Yağmak
Alçalmak	Eğilmek	Koşmak	Yakınlaşmak
Boşalmak	Gelmek	Köpürmek	Yansımak
Batmak	Gitmek	Küsmek	Yapışmak
Bulanmak	Gülmek	Oturmak	Yatmak
Çekinmek	İlerlemek	Patlamak	Yetmek
Çökmek	İlişmek	Sırtmak	Zıplamak
Dağılmak	Kaynamak	Şaşırarak	
Dönmek	Kızmak	Temas etmek	

25. [kim] + (kimden) + Fiil

Boşanmak	Huylanmak	Sıkılmak	Utanmak
Çekinmek	Kalkmak	Şenlenmek	Ürkmek
Çıkmak	Korkmak	Taşmak	Ürpermek
Geçmek	Patlamak	Uçmak	Yanmak

26. [kim] + (kimle) + Fiil

Anlaşmak	Çatışmak	Doymak	Savaşmak
Aydınlanmak	Çiftleşmek	Görüşmek	

27. [kim] + [kimi] + (kime) + Fiil

Açıklamak	Ekmek	Lütfetmek	Sunmak
Aktarmak	Gömmek	Okumak	Sürmek
Anlatmak	Göndermek	Postalamak	Sürüklemek
Atmak	Göstermek	Sağmak	Sürümek
Bağışlamak	Götürmek	Saklamak	Şikâyet etmek
Basmak	Ismarlamak	Sarf etmek	Tertiplemek
Bayılmak	İtiraf etmek	Sarmak	Teslim etmek
Bildirmek	İtmek	Satmak	Tutmak
Buyurmak	Kabul etmek	Savunmak	Üfürmek
Çakmak	Kaçırmak	Savurmak	Vermek
Çekmek	Karıştırmak	Sermek	Yaratmak
Çevirmek	Kıstırmak	Sıkmak	Yaymak
Dikmek	Kilitlemek	Sıralamak	Yazmak
Dizmek	Kötülemek	Sormak	Yığmak
Dökmek	Kurmak	Söylemek	Yıkamak

Yorumlamak	Yuvarlamak	Zikretmek	
28. [kim] + [ne] + (kime) + Fiil			
Açmak	Çevirmek	İstemek	Sermek
Almak	Dikmek	Kurmak	Sıkma
Bağışlamak	Dilemek	Lütfetmek	Söylemek
Basmak	Dizmek	Okumak	Tutmak
Bayılmak	Dökmek	Sağmak	Uydurmak
Bildirmek	Düzmek	Saklamak	Yaymak
Bulmak	Ekmek	Sarf etmek	Yazmak
Çakmak	Getirmek	Sarmak	Yığmak
Çekinmek	Göndermek	Satmak	Yıkma
Çekmek	Ismarlamak	Savurmak	
29. [kim] + [kimi] + (kimle)+ Fiil			
Açmak	Çırpma	Kazımak	Sarmak
Ayrıma	Dağlamak	Kesme	Süpürme
Besleme	Dövmek	Kıymak	Sürme
Biçme	Eşeleme	Kilitleme	Süzme
Boşanma	Eşme	Kurcalama	Yağlama
Boyama	Germek	Oymak	Yakalama
Budama	Kaplamak	Örme	Yarma
Çalma	Karıştırmak	Örtme	Yaralama
Çekme	Karıştırmak	Paylaşma	
30. [kim] + [ne] + (kimle) +Fiil			
Biçme	Eşeleme	Kesme	Soyma
Budama	Eşme	Kıymak	Sürme
Çekme	Kaplamak	Kıymak	Yakalama
Çırpma	Kaşımak	Örme	Yarma
31. [kim]+ [kimden] + (kime) + Fiil			
Atlamak	Çıkmak	Gelmek	Taşma
Damlama	Düşme	Taşınma	
32. [kim] + [kimi] + (kimden) + Fiil			
Alma	Elemek	Kapma	Örme
Bırakma	Gizleme	Kıskanma	Postalama
Çevirme	İstemek	Kovma	Sağma
Duyma	İşitme	Öğrenme	Saklama

Sökmek	Toplamak	Yapmak	
33. [kim] + [ne] + (kimden) + Fiil			
Almak	İçmek	Saklamak	
Görmek	Örmek	Toplamak	
Gizlemek	Sağmak	Yapmak	
34. [kim] + [ZÖ] + (kime) + Fiil			
Gitmek			
35. [kim] + [kime] + (kimden) + Fiil			
Akmak	Gelmek	Göçmek	Taşınmak
Düşmek	Girmek	İnmek	
Geçmek	Gitmek	Sıçramak	
36. [kim] + [kimle] + (kime) + Fiil			
Gelmek			
37. [kim] + [EÖ] + (kime) + Fiil			
Seslenmek	Sormak		
38. [kim]+ [ne]+ [kime]+ (kimle)+ Fiil			
Basmak			
39. [kim] + [kimi] + [kime] + (kimden) + Fiil			
Aktarmak	Çekmek	Dökmek	Yuvarlamak
Almak	Çevirmek	İtmek	Yüklemek
Atmak	Getirmek	Taşımak	
40. [kim] + [kimi] + [ZÖ] + (kime) + Fiil			
Vermek			

Değerlendirme ve Sonuç

Araştırmada incelenen 534 fiil yaklaşık 1400 söz dizimsel davranış sergilemiştir. 534 fiilin sergilediği söz dizimsel davranışların tipi ve sayı değeri *Tablo 1*'de verilmiştir. 534 fiilin sergilediği 1400 davranış tasnif edildiğinde Türkçede birbirinden farklı 40 (kırk) temel söz dizimsel yapının olduğu anlaşılır. 534 Türkçe fiilin Türkçe Sözlük'teki 9.912 fiilin tamamını temsil edebileceği düşünülürse Türkçe fiillerin bu temel söz dizimsel yapılardan herhangi birinde tasnif edilebileceği rahatlıkla ileri sürülebilir. Bununla birlikte Tablo 1 incelendiğinde Türkçe fiillerin sergilediği 13 (on üç) söz dizimsel davranışın ve bunun sonucunda ortaya çıkan temel söz dizimsel yapıların bir diğer 13 (on üç) yapıyla esasen aynı olduğu anlaşılır. Söz konusu yapılar arasında tek fark, her ikisinde de yer alan aynı tip tamlayıcının birinde zorunlu iken diğerinde sözlüksel ya da dilsel bağlamın etkisiyle seçimli olarak gerçekleşmesidir. Bu,

Türkçe temel cümle yapılarının ve fiil sınıflarının daha da azaltılabileceği anlamına gelebilir. Seçimli gerçekleşen söz konusu alternatif yapılar bütünlük olarak tek bir yapı olarak düşünüldüğünde 534 fiilin 1400 değil esasen 1215 söz dizimsel davranış sergilediği, temel söz dizimi ya da cümle yapısının da 40 değil 27 olduğu anlaşılır. Yalnızca bir (1) söz dizimsel davranışın tespit edildiği 34, 36, 38 ve 40 numaralı yapılar da şüpheyle karşılanırsa olası Türkçe fiil sınıflarının ve temel cümle ya da söz dizimi yapılarının sayısının 23'e kadar düşeceği söylenebilir.

Tablo 1: Türkçe Fiillerin Söz Dizimsel Davranışlarının Sıklığı

1. [kim] + Fiil (227)		
2. [kim] + [kimi] + Fiil (298)	=	22. [kim] + (kimi)+ Fiil (12)
3. [kim] + [ne] + Fiil (78)	=	23. [kim] + (ne) + Fiil (5)
4. [kim] + [kime] + Fiil (31)	=	24. [kim] + (kime) + Fiil (35)
5. [kim] + [kimde] + Fiil (44)		
6. [kim] + [kimden] + Fiil (58)	=	25. [kim] + (kimden) + Fiil (16)
7. [kim] + [kimle] + Fiil (29)	=	26. [kim] + (kimle) + Fiil (7)
8. [kim]+ [ZÖ] + Fiil (27)		
9. [kim]+ [EÖ] + Fiil (10)		
10. [kim] + [kimi] + [kime] + Fiil (93)	=	27. [kim] + [kimi] + (kime) + Fiil (68)
11. [kim] + [kime] + [ne] + Fiil (51)	=	28. [kim] + [ne] + (kime) + Fiil (40)
12. [kim] + [kimi] + [kimle] + Fiil (8)	=	29. [kim] + [kimi] + (kimle)+ Fiil (35)
13. [kim] + [ne] + [kimde] + Fiil (3)		
14. [kim] + [kimi] + [kimde] + Fiil (4)		
15. [kim] + [kimi] + [kimden] + Fiil (27)	=	32. [kim] + [kimi] + (kimden) + Fiil (19)
16. [kim] + [ne] + [kimden] + Fiil (8)	=	33. [kim] + [ne] + (kimden) + Fiil (9)
17. [kim] + [kime] + [kimden] + Fiil (4)	=	31. [kim]+ [kimden] + (kime) + Fiil (7)
		35. [kim] + [kime] + (kimden) + Fiil (10)
18. [kim] + [kimi] + [ZÖ] + Fiil (17)		
19. [kim] + [kime] + [ZÖ] + Fiil (6)	=	34. [kim] + [ZÖ] + (kime) + Fiil (1)
20. [kim] + [kimden] + [ZÖ] + Fiil (2)		
21. [kim] + [YC<ki>] + Fiil (4)		
30. [kim] + [ne] + (kimle) +Fiil (16)		
36. [kim] + [kimle] + (kime) + Fiil (1)		
37. [kim] + [EÖ] + (kime) + Fiil (2)		
38. [kim]+ [ne]+ [kime]+ (kimle)+ Fiil (1)		
39. [kim] + [kimi] + [kime] + (kimden) + Fiil (11)		
40. [kim] + [kimi] + [ZÖ] + (kime) + Fiil (1)		

Türkçede belirli ve sınırlı temel söz dizimsel cümle yapıları ve fiil sınıfları olmakla birlikte onların önem derecesinin ve kullanım sıklıklarının farklı olduğu görülür. Bazı söz dizimsel cümle yapıların çok daha önemli ve çok daha sık kullanıldığı, fiillerin çoğunluğunun bu söz dizimsel yapılarda gerçekleştiği ve sınıflandığı söylenebilir. Fiillerin kullanım sıklığı

yüksek seyreden söz dizimsel davranışların ve temel cümle yapılarının sayısı Tablo 1’de yapıdan hemen sonra yay araç içinde verilmiştir. 534 fiilin sergilediği 1215 farklı söz dizimsel davranışın kullanım sıklığı bize önem derecesi yüksek, bilişsel açılarından da öncelikli temel söz dizimsel cümle yapılarının ve fiil sınıflarının hangileri olduğunu tespit etme imkânı verir. Buna göre Türkçede en sık kullanılan ve öncelikli ilk 10 (on) söz dizimsel fiil sınıfının ve temel cümle yapısının aşağıdaki gibi sıralandığı söylenebilir. Sıralamanın başında geçişli fiilleri ifade eden bir söz dizimsel yapı vardır. Bu, Wunderlich’in (2006) “dil bilgisinin merkezinde geçişli fiiller vardır” teziyle uyumlu bir belirleme arz ediyor.

- a. [kim] + [kimi] + Fiil
- b. [kim] + Fiil
- c. [kim] + [kimi] + [kime] + Fiil
- d. [kim] + [kime] + [ne] + Fiil
- e. [kim] + [ne] + Fiil
- f. [kim] + [kimden] + Fiil
- g. [kim] + [kime] + Fiil
- h. [kim] + [kimi] + [kimden] + Fiil
- i. [kim] + [kimde] + Fiil
- j. [kim] + [kimi] + [kimle] + Fiil

Türkçede en sık kullanılan ve öncelikli temel cümle yapıları ve fiil sınıflarının bilinmesi Türkçenin evrimsel dil bilgisinin oluşturulmasında önemli bir aşamayı oluşturur. Ayrıca Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesinde öncelenmesi gereken cümle yapılarının ve öncelikle öğretilmesi gereken fiillerin neler olduğu hakkında öğrencilere bir fikir vereceği ileri sürülebilir.

Kaynaklar

- Ágel, V. ve Fischer, K. (2010). Dependency grammar and valency theory. *The oxford handbook of linguistic analysis*, Bernd Heine and Heiko Narrog (ed.) Oxford Universty Press, New York, s. 223-255
- Daneš, F. (1994a). The sentence-pattern modal of syntax. *The prague school of structural and functional linguistics: A short introduction*, Philip A. Luelsdorff (ed.), Amsterdam/Philadelpihia: Jhon Benjamins B.V., ss. 197- 223.
- _____.(1994b). Some thoughts on semantic structure. *Praguiana 1945-1990*, Philip A. Luelsdorff, Jarmila Panevová (eds.), Petr Sgall, Amsterdam/ Philadelphia: Jhon Benjamins B.V, ss. 71- 86.
- Dizdaroğlu, H. (1963). *Türkçede fiiller*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Doğan, N. (2011). *Türkiye Türkçesi fiillerinde isteme göre anlam değişiklikleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Ercilasun, A. B. (1984). *Kutadgu Bilig grameri- fiil*. Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları.

- Göz, İ. (2003). *Yazılı Türkçenin kelime sıklığı sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Hacıeminoğlu, N. (1991). *Türk dilinde yapı bakımından filler*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Herbst, T. (2007). Valency Complements or Valency Patterns? *Valency – theoretical, descriptive and cognitive issues*, Thomas Herbst, Katrin GötzVotteler (eds.), Berlin, New York: Mouton de Guyter, ss. 15-36.
- Horák, A. (1998). Verb valency and semantic classification of verbs. *Proceedings of TSD, September 23-26, 1998*, Brno: Masaryk University, ss. 61-66.
- Işık Alkaç, G. (1986). Yapısal sözdizimi açısından Türkçede eylem kategorileri. *Türk Dilbilimi Konferansı Bildirileri 9-10 Ağustos 1984*, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yay., ss.1-20.
- İlker, A. (1997). *Batı Grubu Türk Yazı Dilinde fiil*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kükey, M. (1972). *Uygulamalı örneklerle Türkçede filler*. Ankara: Ogun Kardeşler Matbaası.
- Levin, Beth. (1993). *English Verb Classes and Alternations*. Chicago and London: University of Chicago Press.
- Levin, B. and Hovav, M. R. (2005). *Argument realization*. New York: Cambridge University Pres.
- Ozil, Ş. (1983). Tümce Yapıları. *Türk Dilinin yapısı I, Türkçe üstüne sözdizimsel incelemeler* (haz. Mehmet Rifat) Yazko Çeviri Dil Çalışmaları XII, Mayıs- Haziran, ss. XVI-XIV.
- _____. (1986). Bağımsal dilbilgisi açısından Türkçede tümce yapı biçimleri. *Türk Dilbilimi Konferansı Bildirileri 9-10 Ağustos 1984*, Ayhan Aksu- Koç, Eser Erguvanlı Taylan (eds.), İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yay. ss. 21-31.
- Yüksel, S. (2006). *Türkçede biçim ve cümle dersleri*. İstanbul: Multilingual.
- Wunderlich, D. (2006). Towards a structural typology of verb classes. *Advances in the theory of the lexicon, Ed. Dieter Wunderlich*, Berlin, New York: Mouton de Gruyter, ss. 57-166.

Extended Abstract

Verbs that express a feeling, a thought, an event, or a process in the broadest sense exhibit certain syntactic behaviors. The facts are unlikely to establish an unlimited number of syntactic constructs. It can be said that the syntactic conditions and the basic syntactic structure of sentence are restricted and diversified according to the syntactic valency information of the verb. Verbs, the largest syntactic structure of the sentence is called the head element (head argument). Verbs to be head argument in the syntax means that the verb itself will determine the syntactic conditions of the sentence and its basic syntactic structure. In order to know what syntactic behaviors of an verb, which syntactic structure will take place, and which syntactical class it takes, it is necessary to know the number and type of members that it needs. Valency can be defined as the natural mystery of being able to open the syntactic spaces which can be filled with a certain number and type of complement given to arguments or participants in the syntactic environment of nouns, adjectives and prepositions. Verbs, according to the logical valency in the sentence opens the gaps through certain complements with case which are some morphological features, often with certain syntactic syntax matching. Considering the logical valency of Turkish verbs, one (1), two (2), three (3) and at most four (4) complements, which are mostly in the syntactic environment of a verb, can be included. It can easily be said that this situation constitutes syntactic limitations of the basic sentence structure of Turkish. This also allows the verbs to be classified in terms of syntactic. Turkish Dictionary has 9,912 verbs.

In this study, the syntactic valency, in other words syntactic behaviour of 534 polysemous Turkish verbs which is high useage frequency is described, which they is selected from *Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü* (Göz, 2003) and is represent all verbs . It has been determined that 534 Turkish verbs, which have a syntactic valency, have about 1400 syntactic behaviors. When the 1400 behaviors presented by the 534 verbs are classified, it can be said that the Turkish verbs have more than 40 (forty) syntactic behaviors and basic sentence structure including alternative uses. Considering alternative or selective structures, the syntactic behavior of verbs and the basic sentence structure can be said to be less

than 40. However, given the fact that the described verbs are very meaningful, it is understood that the selective structures also have distinctive characteristics and that the selective syntactic structures are sensitive to the different meanings of the verb. It can easily be argued that Turkish verbs can be classified in any of these basic syntactic structures if 534 Turkish verbs can represent all 9.912 verbs in Turkish Dictionary. However, 40 different behaviors exhibited by Turkish verbs do not have the same frequency. Although there are certain and limited basic syntactic sentence structures and verb classes in Turkish, their importance level and frequency of use are different. It can be said that some syntactic sentence structures are much more important and are used more frequently, and that the majority of verbs take place in one of these syntactic structures. The number of syntactic behaviors and basic sentence structures with high frequency of verbs is also determined and given in the table (Table 1) immediately after the syntactic structure. The frequency of use of 1215 different syntactic behaviors in the 534 verbs gives us the ability to determine which basic syntactic sentence structures and verb classes are high degree of importance and also is priority in terms of cognitive. According to this, it can be said that the first 10 (ten) syntactic verb classes and the basic sentence structure which are the most frequently used in Turkish are listed as follows. At the beginning of the sequence there is a syntactic structure expressing transitive verbs. This is in line with Wunderlich's (2006) thesis that "there are transitive acts at the center of grammar."

- a. [kim] + [kimi] + verb
- b. [kim] + verb
- c. [kim] + [kimi] + [kime] + verb
- d. [kim] + [kime] + [ne] + verb
- e. [kim] + [ne] + verb
- f. [kim] + [kimden] + verb
- g. [kim] + [kime] + verb
- h. [kim] + [kimi] + [kimden] + verb
- i. [kim] + [kimde] + verb
- j. [kim] + [kimi] + [kimle] + verb

The most commonly used basic Turkish sentence structures and verb classes are an important step in the development of evolutionary grammar of Turkish language. In addition, it can be argued that teaching Turkish as a foreign language should give an idea about the sentence structures that should be prioritized and the verbs that should be taught first.